

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R.P. Richardi Lyncei ... Vniversa Philosophia Scholastica

Complectens Metaphysicam, id est, Scientiam de Ente incorporeo, seu
transnaturali

Lynch, Richard

Lvgdvni, 1654

Cap. I. Septuplex diuisio actuum intellectus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95247](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95247)

animalia, ut Petrus sit eiusmodi? at omnem h. omni-
nem esse animal, in cognoscendo potest esse causa;
ob quam Petrus sit animal. Sic diuina reuelatio
non est causa mysterij, quod reuelat, in esse rei,
ut aiunt: est tamen eius causa in esse cogniti.
Proinde quando ex his præmissis, omnis homo est
animal, Petrus est homo, inferitur, Petrum esse
animal; quia est homo, & omnis homo est ani-
mal; huiusmodi reflexiua conclusio non est fal-
sa, nec affert in causam sui objecti, quod eius
causa non est, sed potius quod talis est, si minus
reipsa, at cognitione tenus: hoc autem nisi sufficiat
ad abolendam omnem falsitatem; fidei diuinæ suberit
proculdubio falsum.

TRACTATUS V.

De aliis speciebus actuum intellectus.

CAPUT I.

Septuplex diuisio actuum intellectus.

I **M**IRUM in artem, scientiam propriè di-
ctam, prudentiam, sapientiam, intellectum,
suspicionem, atque opinionem. Porro autem ars, ut
ab eâ ordiamur, tripliciter sumi consuevit. Primò,
pro quavis notitia intellectuâ, seu practica, seu
etiam speculatiua: hoc sensu Mathematicas, quamuis
alioqui speculationes sint, & scientiæ, artes tamen vo-
cant Plato, Aristoteles 1. Rhetoricæ ad Theodectum, &
alibi sæpè. Plutarchus lib. de diuinat. apud Stobæum.
Eodem sensu Cicero libro 5. defini. dixit: *Omnium
artium rectè dici potest, commune esse ut in aliqua
scientia versentur: scientiam autem suam cuiusque ar-
tis esse.* Eodem etiam sensu dixit Fabius lib. 2. cap. 18.
*Cum sint autem artium alie posite in inspectione, id est,
cognitione, & estimatione rerum, qualis est Astrologia
nullum exigens actum, sed ipso rei, cuius studium ha-
bet, intellectu contenta, que theoreticè vocatur: alie in
agendo, quarum in hoc finis est, & ipso actu perficitur,
&c.* Secundò usurpatur solet ars pro omni, & sola noti-
tia practica. Ita B. Thom. 1. 2. q. 57. art. 3. ad 3. Arist. 1.
ethic. c. 1. quos referunt, & sequuntur Conimbr. q. 1.
proemiali art. 2. Tertiò accipi solet ars pro sola noti-
tia practica ad externam materiam transeunte; quo pa-
cto loquitur Plato in sophista, & Aristot. dicto lib. 6.
ethic. sic inquit: *Et nulla neque ars est, que non cum
ratione factiuius habitus est, neque talis, que non ars:
idem vique erit & ars, & habitus cum ratione vera
factiuius.* At iuxta Arist. 9. met. factio est circa externam
materiam, & actio circa internam. Quod etiam sentit
B. Thom. lect. 3. nuper citata: *Actio, manens in ipso
agente operatio dicitur, ut videre, intelligere, & velle.
Sed factio est operatio transiens in exteriorem ma-
teriam ad aliquod formandum ex ea, sicut edifica-
re, & secare.* Eadem ratione usurpant artem Co-
nimbr. vbi suprâ, & Theophilus in prolog. discip.
mor. §. 2. num. 20.

2 Post diuisionem artis, reliquum est, ut eam finia-
mus. Omnium autem celeberrima eius finitio est hæc:
*Ars est collectio multarum de vna re comprehensionum
ad finem aliquem utilem vite.* Ita Stoici omnes rectè
Cicerone lib. 4. academ. quæst. ita etiam medici cum
Galeno c. 5. introd. & q. 1. medicarum finitionum: ita
denique omnis Peripateticorum schola. Quanam au-

tem ars ea definitione explicetur, explicatu eget, an
nimirum primo modo sumpta, vel potius secundo,
aut tertio modo usurpata? Quod eius definitionis
materia non sit ars postrema ratione accepta, certo
certius: alioqui sicut hæc excludit practicas scientias
ad externum opus non prodeuntes, ita etiam huius-
modi facultates sub eam definitionem non caderent:
atqui nulla eius particula est, quæ eas reiciat. Quod
ars secundo modo tradita eius definitionis subie-
ctum sit, opinio est Galeni & Theophili locis nuper
citatis, & aliorum plurimum, eaque, quantum arbitror,
verior, ac probabilior est: omnes enim, & qualescun-
que scientiæ practicæ, necnon solæ illæ sunt collectio
multarum de vna re comprehensionum ad finem ali-
quem utilem vite: omnes quidem ut sponte sua pa-
ret: solæ etiam, quia facultates non practicæ, sed tan-
tum speculatiuæ haud inuenta sunt ad vsum aliquem
vitæ, sed propter solam veritatis contemplationem,
ut luculenter docet Aristoteles 1. 1. metaph. c. 1. Cum
autem plures artes inuenirentur, quarum alie ad res
necessarias, alie ad cultum vitæ conferrent, semper
tales ceteris sapientiores fuisse putamus, quod eorum
scientia non ad vsum referantur. Quocirca omnibus
iam huiusmodi rebus comparatis, ea scientia reper-
ta sunt, quæ nec ad voluptatem, nec ad vsum neces-
sarios conducunt, ac primum iis in locis, ubi homi-
nes in otio vitam agebant. Hinc Mathematica ar-
tes in Aegypto primum constituta sunt, quod ibi
concessum sit, ut Sacerdotes otio fruantur. Id ipsum
etiam cum Aristotele sentiunt Fonsæca ibid. littera T.
pluresque alij interpretes. Atenim probabilitate
non vacat, quod Conimbricenses suprâ quæstione 1.
articulo secundo, & communiter alij recentiores vo-
lunt, artem etiam primo modo sumptam, & qua-
tenus scientias omnes tam practicas, quam spe-
culatiuas complectitur, ea definitione exponi: quod
ut sustineri queat, postrema definitionis verba ita
sunt interpretanda, ut utilitas, quam respicit ars, non
prescè accipiatur, sed omne bonum coërceat: sic
autem facultates speculatiuæ ad finem aliquem vti-
lem vitæ conducunt, scilicet ad bonum intellectus, &
veritatis perfectam possessionem, atque ignorantia,
& errorum fugam.

3 Obiicies tamen aduersus prædictam artis defi-
nitionem. Deus Optimus Maximus arte præditus
est, ut habetur Sapient. capite 7. *Omnium enim
artifex docuit me.* Sapientia & capite 8. *Quis horum,
que sunt, magis quam illa est artifex.* Quæ de sa-
pientia increata communiter interpretes intelligunt,
& merito quidem: namque nuper citato capite 7.
de artifice illa sapientia subditur: *Candor est enim
lucis æterna, & speculum sine macula Dei maiestatis
& imago bonitatis illius.* Artem etiam in Deo agnos-
cit August. lib. 6. de Trinitate cap. 10. *Verbum est ars
omnipotentis Dei, plena omnium rationum videntium.*
Eam etiam Pater Suarez 1. parte libro 3. de attributis
capite 4. numero 7. velut exploratam supponit.
Atqui in Deo non est collectio multarum compre-
hensionum, &c. sed potius vno simplicissimo mentis
sue intuitu cuncta comprehendit: perpetam ergo ars
per multitudinem, & collectionem comprehensionum
assumma Dei simplicitate prorsus alienam definitur.

4 Obiicies secundo: tota Logica, v.g. est vnus sim-
plex habitus, ac proinde vna habitualis comprehen-
sio: non ergo collectio multarum comprehensionum:
& tamen est ars. Argues tertio: Logica si non est
simplex habitus, sed multiplex, certè hoc ipso non de
vna re, siue objecto formali censetur esse, sed potius de
multiplici, vt pote ex quo multiplicitas in habitus
Dialecticos redundet: vel hoc ergo nomine ea
definitio

definitio reiicienda est, aut Logica quidem disciplina non circa vnam rem occupatâ à cœtu artium remoueri debet, nec solum ipsa, sed quæcunque alia totalis. Argues quartò: tamen Logica in plures habitus distincta sit, attamen quibus eorum est ars: quid enim inter auctores vsurpatius arte definiendi, verbi gratia, arte diuidendi, aut arte inueniendi medium? quarum tamen nulla plures habitus claudit, nulla non vno duntaxat continetur: malè ergo ad artem multitudinis comprehensionum exigitur. Tandem opponēs: Magia est ars: eam enim vocant artem Plinius libro 30. capite 1. & 2. ac reliqui auctores gentiles: eam etiam eo nomine appellant Diuus Clemens libro quarto, de rog. & alij Patres: denique scholastici nostri eam sic passim nominant, in primis vero noster Deltius libro primo magicarum disquisitionum cap. 2. Atqui non est collectio multarum comprehensionum ad finem vtilem vitæ, sed potius inutilem, noxium, & perniciosum. Quapropter Plinius nuper laudatus eam intestabilem, irritam, inane, fraudulentissimam appellat, talemque re vera esse vtriusq; iuris aduersus eam sâcra leges testantur.

5 Ad primum argumentum ita respondeo. Quemadmodum in Deo artem esse negari non debet, sic etiam ratione certa credendum est collectionem multarum comprehensionum ei inesse, dummodò non de multitudine reali, sed virtuali, ac solius, rationis sermo sit: quod autem simplicitati diuinæ non repugnet pluralitas prædicatorum, eorumque distinctio impropria, ac metaphorica, cuiusmodi est virtualis siue solius rationis, quantum ego sentio, per se dispalefcit. Ad hoc, si comprehensiones non formaliter, sed obiectiue sumantur, multæ quidem distinctæque, à Deo colliguntur, ac percipiuntur, ac proinde ei inexistit ars, quæ sit collectio quædam intentionalis, siue comprehensio plurium veritatum, quæ ad vnum aliquid sua aut alterius sponte rediguntur. Atque hac ratione definitionem explicandam esse ex Stoicis, à quibus est adinuenta, doceat Conimbricenses loco superius allegato. Qui etiam id rectè adiciunt, Zenonis sectatores, aliosque gentiles fortassis solam artem creatam, sibi cognitam ac perspectam, non verò increatam, ac Dei propriam descripsisse, atque adeo abundè esse, si illi, & non huic omnes descriptionis particule conueniant.

6 Ad secundum argumentum similiter respondeo, logicam, si simplex habitus sit, esse quidem vnam comprehensionem habitualem realiter, ac multiplicem virtualiter, seu ratione nostra: aut secundò, esse multiplicem obiecto formali, vel materiali tenus, alterutrum enim horum in Dialectica multiplex esse, nemo inficias ierit. Ad tertium respondeo, logicam habitualem, multiplex si sit, ut longè probabilius, hoc ipso esse non de vno obiecto formali, sed de pluribus, omnia tamen cum referantur ad vnum obiectum attributionis, eam totam ex hoc titulo esse de vna re, sicut ad veram rationem artis oportet.

7 Ad quartum respondeo, solam artem totalem, & integram definitam esse: proinde necessum non esse, ut definitio singulis eius habitibus congruat, ac accommodetur. Sed quibus habitibus, eius definitionis esto materies. Quid tu? Profecto quibus multas comprehensiones obiectiuas in se claudit, & colligit, si de obiectis materialibus loquamur. Adde, quod ars definiendi, aut diuidendi, aut inueniendi medium multos habitus specie diuersos complectitur, tamen quævis earum sit vnus habitus generice: quod ergo vnus simplex habitus nequeat esse ars, argumento contrario, exemplisque in eo adductis haud probatur.

8 Ad postremum argumentum respondeo, Magiam

in communi sumptam esse quidem artem improprio, ac vulgari modo, aut proprio, ac rigoroso, nec obiectis testimoniis conuinci, quod vno magis, quam altero rationem artis obtineat. Quamobrem cum P. Deltius cap. illo 2. eam ita definiisset, ex sua, & communi aliorum sententia, *est ars, seu facultas vi creata & non supernaturali, quadam mira, & insolita efficiens, quorum ratio sensum, & communem hominum capium superat*, statim explicat artem generis loco positam non magis proprie, quam improprie sumi oportere, atque vtrumque modum complecti: eius hæc sunt verba: *Artem dixi, seu facultatem pro quavis cognitione, & operatione apodictica, topica, scientiam gignente, vel non gignente, mechanica, vel liberali, artificiosa vel artis experte, vel circulatoria, superstitiosa, vel vitij experte*. Merito autem hæc adeo dicta sunt: namque cum Magia in naturalem, artificiosam, & diabolicam tribui soleat, sola postrema est, quæ vi pacti cum dæmonibus initi mira quadam, & insolita operatur, cuiusmodi sunt incognitis linguis fari, mortuorum simulacra coram sistere, montes loco suo mouere, innumeras leucas brevissimo temporis spatio emecini, specula facere in quibus quæ multis milliariis circum circa sunt tanquam si essent præsentia appareant, aliaque eiusmodi humanitus fieri impossibilia. Magia vero naturalis, ac legitima est, ut notant Pselus lib. de demon. Proclus lib. de Magia, ac P. Deltius supra c. 3. Accuratior quædam secretorum natura cognitio, qua syderum, & cælorum influxu, & conuersione, nec non sympathiis, & antipathiis rerum singularium sedulo animaduertis, tuo loco, tempore, ac modo actiua, ut aiunt, passiuus applicantur, & mirifica quadam hac ratione perficiuntur, quorum tamen quia causa latent, idcirco non sine dæmonum interuentu ea facta communiter creduntur: quemadmodum Tobias felle piscis pater nam cæcitatem dispulit, quam tamen vim Galenus, Plinius, Alianus, & alij cõmuniter Callioyomo pisci attribuunt. Plura id genus exempla habes apud Aug. l. 29. de ciu. Dei, c. 4. 5. & 6. Hieron. Tertull. & alios Patres. Magia autè artificialis humana industria nititur, variisque principiis geometricis, &c. arithmeticiis. Huius præsidio creditur Archimedes in Siracusana obsidione Romanorum naues per specula combussisse, item vitrea sphaera cælum omne 12. signis suis distinctum depinxisse. Huc etiam pertinent, quæ funambuli circulatores, & Agyrti manuum, ac pedum agilitate efficiunt. Quæ cum ita sint, duo priores species Magiæ viles sunt, ac laudabiles, adeoque artes omni rigore, & proprietate: ceterum extrema species Magiæ, videlicet diabolica inutilis, & etiam perniciofa, ac noxia est, ac proinde non est ars, nisi improprio, & largo modo: optimo ergo iure diximus cum Deltio, Magiam in communi sumptam haud esse artem strictè & rigorosè, sed magis ab ea ita sumpta præscindi: quid igitur mirum, si artis definitio ei non conuenit? præsertim cum ars ab Aristotele, & Stoicis inter virtutes numeretur, non minus quam prudentia, scientia, sapientia, & intellectus; Magia autè genere suo virtus non sit, ac facillè in vitium deflectat, si Dæmon ei se admisceat.

9 Porro scientia etiam vtilitatem accipitur: primò pro quavis cognitione vera, quamquam obscura, aut etiam incerta sit. Sic dixit Iob c. 19. per solam cognitionem fidei, atque obscuram, & incipientem: *Scio enim quod redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum*. Sic etiam dixit Ionathas Dauidi libro primo, reg. cap. 23. *Ne timeas, neque enim inueniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israël, & ego ero tibi secundus, sed & Saul pater meus scit hoc*. Atqui nisi per solam coniecturam, & cognitionem incertam non potuit id impio regi Saul cõstituisse.

H h 3

Sumitur

Sumitur etiam scientia multoties pro quavis cognitione evidenti, etiam si non sit mediata aut discursiva: quo pacto Deus in Scripturis tertio quoque verbo scire dicitur. Denique accipitur scientia pro noticia evidenti mediata, & discursiva, siue ex præmissis demonstrata. Hoc sensu scientiam usurpavit Aristoteles tum citato libro 6. ethicor. cap. 3. tum etiam 1. poster. c. 2.

10 Prudentia est recta ratio agendi ea quæ moralem honestatem habent, & ad bene, beateque viuendum pertinent. Sapientia est evidens noticia rerum diuinarum, humanarumque non per causas inferiores, sicut scientia, sed per altissimas, & supremas. Eius sex conditiones ex Aristotelis doctrina luculenter explicat P. Suarez disp. 1. metaph. sect. 5. à num. 8. Intellectus passim significat potentiam quandam animæ, munere cuius ea spiritaliter cognoscit, ac supra corporeos sensus erigitur. Cæterum in præsentia, atque etiam alibi sæpè ab Aristotele, & aliis sumitur, pro noticia certa, & evidenti, quæ intellectus actu, aut habitu assensum adhibet principiis primis, ac per se notis, cuiusmodi hæc sunt, quodlibet est vel non est, omne totum est maius sua parte. Tandem suspicio, & opinio, omnem cognitionem dubiam, incertam, ac probabilem complectuntur. Quapropter hæc duæ species ab Aristotele non numerantur inter virtutes sicut alia quinque, quoniam circa falsum esse, & à vero aberrare possunt.

11 At repones, attem etiam sæpè sæpius falli, nihilominus eam à virtutum cætu non arceri: quidni ergo opinio, aut suspicio virtus sit, quanquam utriusque falsum subesse queat & consuescat? Sed facile repellitur hæc obiectio. Tamen si enim vulgo dicatur, attem falli, quando summa non contingit, & aduocatus, verbi gratia, causa cadit, aut medicus ægrum non sanat, cæterum reuera ac sublato verbi abusu, ars nunquam falli potest: ea namque non affirmat opus, intentum, fore, sed potius quibus modis & mediis eius executio sit procuranda: at semper verum, & infallibile est, rem ita esse faciendam, & procurandam, sicut regulæ artis præscribunt. Cæterum opinio rem fieri, aut esse repræsentat, non vero quatenus fieri, aut esse debeat: quare errori, ac falsitati obnoxia est, propter id quod eius obiectum non fieri aut non esse sustineat.

C A P V T II.

Divisio actus intellectus in practicum, & speculativum.

12 S Vper sunt duo alij generales modi repræsentandi, practicus nimirum, & speculativus quos, prætermittis aliorum sententiis, ita explicio. Cognitionis practica ea est, quæ suapte natura ad executionem sui obiecti tanquam ad finem tendit. Speculativa vero quæ omnino aliter tendit, atque ad solam rei cognitæ veritatem assequendam destinatur. Hæc sententia est planè Aristotelis 2. metaphys. text. 13. *Nam theoretica finis est veritas, & practica opus.* Et tertio de anima, cap. 10. text. 50. *Atque hic finem ab intellectu contemplativo differt.* Et 6. ethic. cap. 1. & 5. cui B. Thom. & reliqui interpretes prædictis locis subscribunt. Eandem sententiam tuentur Henricus quodlibeto 8. Suarez disp. 44. metaphys. sect. 13. num. 42. Vasquez tom. 1. in 1. part. quæst. 1. articulo 4. disputatione 8. cap. 5. num. 24. Hurt. disp. 1.1. de anima sect. 1. §. 2. Auerfa quæst. 27. Logica sect. 1. parum ab init. Pereira lib. 1. phys. cap. 2. & 3.

13 Porro autem plura quæ ab aliis conciliari nequeunt iuxta hunc sentiendi modum difficultate extricantur. Nam quod hæc cognitio Mathematica *triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis*, & reliquæ huius scientiæ, speculatiuæ sint, & non practicae ex earum fine tantum proficisci: sicut enim Dialectica, & philosophia moralis ad artificiosam dispositionem, & effectiorem actuum intellectus, & voluntatis dirigunt, ita similiter ea cognitio Mathematica ad effectiorem trianguli dirigit, & instruit: quod igitur scientia moralis, & Logica (vt in Logica lib. 2. cap. 4. & 5. probauimus) practicae sint potius quam Mathematica, & hæc potius quam illa contemplatiua, exinde tantum oriri potest, quod hæc ad executionem quantitatis continuæ tanquam ad finem non destinatur, cum tamen illa ad actuum intellectus, & voluntatis artificiosam executionem tanquam finem per se instituta sint: quod hunc in modum explano.

14 Constructio trianguli, cuius tres anguli æquales sint duobus rectis: deductio lineæ rectæ, quæ brevissima sit inter duo puncta; aut cuius media obumbrant extrema, aut quæ ex aquo interioret sua puncta, iuxta varias Mathematicorum lineæ rectæ definitiones: Descriptio circuli ex cuius centro ad peripheriam omnes lineæ æquales sint; horum inquam, & similium executio parum, aut nihil utilitatis habet: quod usque adeo verum est, vt Aristippus Mathematicas explodat, quia eius quod melius, aut deterius est, nullam habent rationem, & ex fine nihil conferre, vtilisve esse videntur: quod quidem de fine intrinseco, & obiectivo Mathematicæ ipsius verissimum est: cur enim melius, aut vtilius nobis sit, tres angulos trianguli æquales esse duobus rectis, quam inæquales, aut lineas omnes circulari centro ductas pares potius quam impares, aut lineam rectam inter duo puncta posse, vel non posse esse breviorē? at demonstrationes harum, & similiarum veritatum, & ad perficiendum intellectum vtilissimæ, & ad oblectandum iucundissimæ, & propter maximam euidentiā, certitudinem, ac difficultatem ad sciendum dignissimæ sunt: vnde demonstrationes Mathematicæ non sunt congruæ, & ordinatæ expetibiles propter quantitatis continuæ in varias figuras, ac lineas sectionem, velut propter finem, sed potius ea sectio, & diuisio fieri debet, & solet ad demonstrationes Mathematicas intelligendas: proinde hæc quantumcunque causatiuæ sui obiecti practicae non sunt, eo quod ad eius causalitatem, & executionem velut finem natura sua non instituantur.

15 In Dialectica, & scientia morali aliter se res habet: nam actus studiosi voluntatis ad perficiendam voluntatem, & ad felicitatem consequendam, plurimum bonitatis, & vtilitatis habent, ratione quarum eorum exercitium, seu executio scientiæ moralis finis esse potest: actus etiam intellectus artificiosè dispositi ad intellectum excolendum, & oblectandum plurimum conferunt, adeoque eorum exercitium, & executio Dialecticæ finis esse potest, ac proinde tam ipsa quam scientia moralis practicae esse possunt, vt in loco ostendimus.

16 Eadem ratione explicari potest, quatenus Metaphysica agens de ente in communi speculatiua sit & non practica, quamvis ad eius executionem dirigere quodammodo possit: quid enim verat, cognoscen-tem ens in communi, vi huius notitiæ ad alicuius entis executionem accingi? Item quatenus philosophia circa actus intellectus, & voluntatis, aliave ad illam spectantia atque à philosopho factibilia, nihilominus sit speculatiua, & non practica, nimirum quia